

Piotr Sukiennik

Rys historyczny działalności duszpasterstwa rodzin w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Archidiecezji Krakowskiej

---

Studia nad Rodziną 10/1-2 (18-19), 315-322

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr SUKIENNIK

RYS HISTORYCZNY DZIAŁALNOŚCI DUSZPASTERSTWA RODZIN W POLSCE ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM ARCHIDIECEZJI KRAKOWSKIEJ

Wstęp

Przez pojęcie „duszpasterstwo rodzin” rozumie się system kościelnych działań, które zmierzają do urzeczywistnienia zbawczego planu, dotyczącego małżeństwa i rodziny. Jego osią jest prawda o małżeństwie i rodzinie, nieomylnie przekazywana, interpretowana i odnoszona do „znaków czasu” przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Do duszpasterstwa rodzin należy także wszechstronna troska o zapewnienie warunków sprzyjających realizacji tej prawdy, oraz konkretna pomoc udzielana rodzinie w wypełnianiu jej powołania¹.

Początki duszpasterstwa rodzin w Polsce

Duszpasterstwo rodzin w Polsce ma bogatą historię. Jego początki sięgają 1934 roku, kiedy to Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej Archidiecezji Gnieźnieńsko-Poznańskiej zorganizowało kurs przygotowujący dziewczęta do małżeństwa. Odbył się on w Bninie koło Kórnik. Na kursie tym dziewczęta uczestniczyły w wykładach z etyki małżeńskiej oraz w praktycznym przygotowaniu do prowadzenia domu i opieki nad niemowlęciem².

U początków duszpasterstwa rodzin stały także osoby, którym sprawa rodziny leżała na sercu. Jeszcze przed II wojną światową jedną z takich osób był Walenty Majdański, katolicki pisarz i publicysta, autor wielu publikacji na temat rodziny. Po II wojnie światowej żarliwie oddawał się tej pracy, za co był dyskryminowany przez komunistyczne władze PRL³.

Także Prymas Tysiąclecia, Kardynał Stefan Wyszyński w ślubach milenijnych troskę o rodzinę wysunął na jedno z czołowych miejsc, jako spraw-

¹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, Dyrektorium duszpasterstwa rodzin (1.05.2003), s. 9.

² Por. W. Gasidło, Duszpasterska troska Kardynała Karola Wojtyły o rodzinę, Kraków 1996, s. 11-12.

³ Por. K. Majdański, Ocalić prawdę o rodzinie, Łomianki 2000, s. 40.

dzian wierności Panu Bogu. Program duszpasterski oparty o te śluby w głównej mierze poświęcony był służbie rodzinie.

Ustawa sejmiku PRL z 1956 roku, legalizująca aborcję w Polsce, stała się w pewnym sensie wyzwaniem do walki w obronie polskiej rodziny. Odpowiedzią Kościoła było powołanie Duszpasterstwa Służby Zdrowia, któremu patronował Kardynał Wyszyński, a organizacją zajął się ks. Kazimierz Majdański. Duszpasterstwo miało z jednej strony budzić w środowisku medycznym szacunek do życia poprzez rzetelną wiedzę medyczną na ten temat (studia medyczne nie dawały w tej materii dobrego przygotowania), z drugiej zaś – miało zająć się organizowaniem Katolickich Poradni Życia Rodzinnego przy parafiach⁴.

Znaczącym wydarzeniem w historii duszpasterstwa rodzin w Polsce było otwarcie Domu Samotnej Matki w Chylicach koło Warszawy w 1958 roku przez T. Strzembosza⁵.

W 1964 i 1965 roku odbyły się tajne zjazdy diecezjalnych duszpasterzy rodzin, których inicjatorem był Krajowy Duszpasterz Służby Zdrowia – ks. Kazimierz Majdański.

Następnym krokiem było powołanie najpierw Podkomisji, a następnie Komisji Episkopatu Polski do spraw Duszpasterstwa Rodzin. W 1974 roku Komisja przekształcona została w Komisję Episkopatu ds. Rodziny, a w 1995 roku w Radę ds. Rodziny.

W skład Komisji weszło kilku biskupów, grono księży oraz przedstawiciele laikatów, zaangażowani w pracę z rodzinami.

Pracom Komisji przewodniczyli kolejno: ks. bp Wilhelm Pluta w latach 1965-1970, ks. bp Józef Rozwadowski w latach 1970-1982, ks. abp Marian Przykucki w latach 1982-1994, ks. bp Stanisław Stefanek w latach 1994-2006. Obecnie przewodniczącym Rady ds. Rodziny jest ks. bp Kazimierz Górny⁶.

W 1965 roku Komisja wydała „Wskazania dla spowiedników” w zakresie spowiedzi małżonków.

Episkopat Polski na 113 Konferencji Plenarnej w Krakowie dnia 12 lutego 1969 roku uchwalił „Instrukcję dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin”.

Kolejnym dokumentem Episkopatu Polski była druga Instrukcja Episkopatu dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego z 1975 roku.

---

⁴ Por. tamże, s. 24-28.

⁵ Por. tamże, s. 37.

⁶ Por. Wł. Gasidło, Duszpasterska troska Kardynała Karola Wojtyły o rodzinę, dz. cyt., s. 30-31.

5 września 1986 roku Episkopat Polski wydał trzecią Instrukcję, tematem której było przygotowanie do sakramentu małżeństwa według nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*⁷.

Praca duszpasterska wymagała odpowiedniego przygotowania kadr. Często organizować dwuletnie studia diecezjalne, zainicjowane przez Studium Teologii Rodziny przy PAT w Krakowie w roku akademickim 1967/68⁸. Z kolei, w Warszawie przy ATK, powstał ośrodek naukowy zajmujący się pracą naukową w dziedzinie nauk o rodzinie, stwarzając tym samym szansę przygotowania kadr duszpasterskich na poziomie uniwersyteckim. Ośrodkiem tym od 1975 roku jest Instytut Studiów nad Rodziną w Warszawie – Łomiankach⁹.

Kościół w Polsce do dnia dzisiejszego dużą wagę przywiązuje do sprawy duszpasterstwa rodzin. Przejawia się to w licznych wypowiedziach Episkopatu broniących praw rodziny, szczególnie w sytuacjach zagrożeń moralnych czy też w sytuacji niedostatku materialnego. Troskę tą widać również poprzez tworzenie różnego typu instytucji służących rodzinie, od poradni rodzinnych przy parafiach poprzez organizowanie kursów przygotowujących do małżeństwa w różnych formach, w zależności od potrzeb i możliwości danych środowisk, powoływanie poradni specjalistycznych, otwieranie i utrzymywanie Domów Samotnej Matki, ośrodków adopcyjnych, wspieranie organizacji prorodzinnych i ruchów rodzinnych, organizowaniu rekolekcji i dni skupienia.

Wyrazem troski Kościoła o rodzinę jest również „Dyrektorium duszpasterstwa rodzin” zatwierdzone przez Episkopat Polski na 322 Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski w dniu 1 maja 2003 roku w Warszawie. Dokument ten przedstawia i systematyzuje sprawy związane z dobrem rodziny, nadając duszpasterstwu rodzin określoną strukturę i wyznaczając sposób ich funkcjonowania. Udziela także konkretnych wskazówek małżonkom i rodzicom chrześcijańskim¹⁰.

Duszpasterstwo rodzin w Archidiecezji Krakowskiej

Początki duszpasterstwa rodzin w Archidiecezji Krakowskiej związane są z działalnością Żywego Różańca Dziewcząt. Organizacja ta przygotowała i przeprowadziła po raz pierwszy rekolekcje dla swych członkiń w Pewli Małej w 1949 roku. Organizatorką była pani Janina Bogdanowicz. Program

⁷ Por. E. Ozorowski, *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa – Łomianki 1999, s. 101.

⁸ Por. Wł. Gasidło, *Duszpasterska troska Kardynała Karola Wojtyły o rodzinę*, dz. cyt., s. 54.

⁹ Por. K. Majdański, *Ocalić prawdę o rodzinie*, dz. cyt., s. 39-40.

¹⁰ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, dz. cyt.

był podobny do programu rekolekcji zorganizowanych przez Krajowe Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej w Bninie.

Już w tym czasie na niwie duszpasterstwa rodzin pojawia się młody ks. Karol Wojtyła. Zimą 1950 roku zorganizował on kursy dla narzeczonych, głównie dla studentów Politechniki Krakowskiej. Kursy te oparte na duszpasterstwie parafialnym stanowiły przygotowanie bliższe do małżeństwa.

W roku 1957 został utworzony Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitarnej w Krakowie, któremu przewodził ks. Stanisław Czartoryski. W tym czasie do pracy duszpasterskiej włączali się prelegenci świeccy – J. Bogdanowicz, J. Ciesielski, A. Faber¹¹.

Po objęciu stolicy biskupiej abp Karol Wojtyła przejął dotychczasowe formy duszpasterstwa rodzin, zabiegał o ich rozwój i pogłębiał je. Pierwszym etapem rozwoju było powołanie Stanisławy Kowal, zawodowej położnej, na Diecezjalną Instruktorkę Poradnictwa Rodzinnego. Działała ona z mandatu biskupa i miała pieczę nad poradniami, ich pracą i organizacją.

W 1967 roku kard. Karol Wojtyła zorganizował przy Kurii Krakowskiej cykl wykładów na temat katolickiej nauki o małżeństwie. Przeznaczone były one głównie dla pracowników służby zdrowia oraz nauczycieli, którzy mieliby w późniejszym czasie zaangażować się w duszpasterstwo rodzin, a także dla małżonków¹².

W roku 1968 kard. Wojtyła wyodrębnił Wydział Duszpasterstwa Rodzin z Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego i kierownictwo powierzył ks. Czesławowi Drażkowi. Pani Janina Bogdanowicz zajęła się organizacją i tworzeniem poradni parafialnych, natomiast funkcję diecezjalnej instruktorki powierzono Hannie Lorenz.

W roku akademickim 1967/68 Metropolita Krakowski powołał Instytut Rodziny, który działał w ścisłym związku zarówno z Wydziałem Duszpasterstwa Rodzin, jak i z Wydziałem Teologicznym w Krakowie. Na czele Instytutu stała dr Wanda Póltawska, która zajęła się przygotowaniem prelegentów świeckich dla młodzieży oraz opracowaniem materiałów dla poradnictwa. W roku 1970 Instytut ten otrzymał status Studium Przywydźiałowego. Podobny status rok wcześniej otrzymał ośrodek dla szkolenia księży w ramach Studium Teologii Rodziny¹³. 1 października 1975 roku Instytut Rodziny został włączony do Papieskiego Wydziału Teologicznego.

Zadaniem Duszpasterstwa Rodzin było czuwanie nad całokształtem działań duszpasterskich w Archidiecezji Krakowskiej. Zadania te mieli re-

---

¹¹ Por. Wł. Gasidło, *Duszpasterska troska Kardynała Karola Wojtyły o rodzinę*, dz. cyt., s. 14-17.

¹² Por. tamże, s. 26-28.

¹³ Por. tamże, s. 30-32.

alizować adepci Instytutu Rodziny. Wszystkie te działania były praktycznym wcieleniem w życie nauki Kościoła o małżeństwie, szczególnie zaś encykliki *Humane vitae* Pawła VI.

Program duszpasterski przewidywał liczne inicjatywy służące małżeństwu i rodzinie, takie jak dni skupienia dla młodych małżeństw, nabożeństwa dla małżonków oczekujących dziecka, spotkania z małżeństwami z okazji chrztu i pierwszej komunii św. ich dzieci, rekolekcje stanowe dla rodziców.

Kościół Krakowski, a szczególnie Duszpasterstwo Rodzin Archidiecezji Krakowskiej, wiele zawdzięcza swemu długoletniemu pasterzowi – kard. Karolowi Wojtyłe, który w sposób szczególny trafnie ocenił sytuację małżeństwa i rodziny, wychodząc przy tym naprzeciw tym wyzwaniom. Czynił to zarówno poprzez swoją pracę naukową, jak również przez działalność organizacyjną jako Pasterz diecezji i poprzez bezpośredni kontakt z małżeństwami i rodzinami. Tą ojcowską troskę okazywał w czasie swej posługi biskupiej w Krakowie, a potem czynił to z tym samym zaangażowaniem jako Papież – głowa Kościoła katolickiego.

Pasterzowanie w Archidiecezji Krakowskiej po kard. Wojtyłe objął ks. kard. Franciszek Macharski. Przejął on dorobek swojego wielkiego Poprzednika. W Archidiecezji funkcjonowało już wtedy około 100 poradni, w tym 3 specjalistyczne; w Krakowie (od 1972 roku), w Nowym Targu (od 1977 roku) i w Zakopanem (od 1978 roku)¹⁴.

Dyrektorem Wydziału Duszpasterstwa Rodzin jest w tym czasie – od 1977 roku był ks. Władysław Gasidło, natomiast funkcję diecezjalnej instruktorki od 1969 roku pełniła pani Maria Nieniewska¹⁵.

Forma przygotowania do małżeństwa zgodna z wytycznymi II Instrukcji Episkopatu Polski obejmowała trzymiesięczny okres przygotowania do małżeństwa, dwie wizyty w Poradni Życia Rodzinnego oraz kurs czterotygodniowy, obejmujący osiem konferencji. Prowadzone były również katechezy uzupełniające dla tych, którzy nie uczęszczali na katechezy w szkole średniej, obejmujące 10 spotkań.

Wprowadzone zostało również tzw. przygotowanie dalsze i bliższe do małżeństwa. Obejmowało ono swym zasięgiem młodzież szkoły podstawowej oraz szkół średnich. Od lutego 1979 roku wprowadzone zostały katechezy przedchrzcielne.

Duszpasterstwo Rodzin zapewniało również opiekę samotnym matkom. Od 1978 roku istniał Diecezjalny Dom Samotnej Matki w Krakowie przy

---

¹⁴ Por. Sprawozdanie z pracy Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitalnej za rok 1977/78, mps.

¹⁵ Por. Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Komunikaty i Nominacje.

ulicy Przybyszewskiego 39. Od 1 września 1980 roku Archidiecezja Krakowska posiada drugi dom dla matek po urodzeniu dziecka, który znajduje się w Kosocicach koło Krakowa, gdzie matki przebywają do czasu znalezienia mieszkania¹⁶.

2 listopada 1985 roku ks. kard. F. Macharski skierował do pracy w Wydziale Duszpasterstwa Rodzin ks. Stanisława Maślankę. Jako duszpasterz rodzin Archidiecezji Krakowskiej, miał on wspierać w pracy ks. W. Gasidłę, który zajmował się przygotowaniem kadry do pracy w duszpasterstwie rodzin i tym samym współpracował ze Studium Teologii Rodziny przy PAT.

1 marca 1988 roku pani Maria Nieniewska, diecezjalna instruktorka, zrezygnowała z pełnienia swej funkcji ze względu na stan zdrowia. W jej miejsce kard. F. Macharski powołuje panią Krystynę Łabno, która funkcję tą będzie pełnić do 14 września 1989 roku. Dnia 1 marca 1990 roku na stanowisko diecezjalnej instruktorki zostaje powołana pani Teresa Olearczyk.

Ks. S. Maślankę od 31 sierpnia 1993 roku zastępuje ks. Antoni Świerczek, podejmując funkcję referenta Wydziału Duszpasterstwa Rodzin. Pomimo zmian kadrowych, w pracy duszpasterstwa rodzin na bieżąco realizowane są wszystkie zadania¹⁷.

Wydział Duszpasterstwa Rodzin stara się również wychodzić naprzeciw zaistniałym problemom. Przykładowo – w 1990 roku w związku z zarządzeniem Ministra Zdrowia zobowiązującego kobietę, która domaga się usunięcia dziecka, do rozmowy z psychologiem, zorganizowano 11 poradni antyaborcyjnych, zatrudniających katolickich psychologów, którzy podejmowali działalność na rzecz obrony życia¹⁸.

Od 1992 roku Wydział Duszpasterstwa Rodzin podejmuje decyzję o pielgrzymowaniu rodzin do Kalwarii Zebrzydowskiej – Maryjnego sanktuarium, do którego dotychczas pielgrzymowali osobno kobiety, osobno mężczyźni.

2 kwietnia 1993 roku powołana zostaje w ramach Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Archidiecezjalna Poradnia Adopcyjna, natomiast w 1994 roku powstaje Dom Samotnej Matki im. Emilii Wojtyłowej w Wadowicach przy ulicy Sadowej 1, przejmując rolę domu w Kosocicach¹⁹.

W roku 1997 następują kolejne zmiany kadrowe w Wydziale Duszpasterstwa Rodzin. Po 20 latach pracy odchodzi ks. prał. W. Gasidło. Przestaje pełnić swą funkcję również ks. Antoni Świerczek. Na jego miejsce na sta-

¹⁶ Por. Sprawozdanie z pracy WDR Kurii Metropolitalnej za lata 1978-1980, mps.

¹⁷ Por. WDR Komunikaty i Nominacje.

¹⁸ Por. Sprawozdanie z pracy WDR Kurii Metropolitalnej za lata 1987-1991, mps.

¹⁹ Por. Sprawozdanie z pracy WDR Kurii Metropolitalnej za lata 1992-1994, mps.

nowisko dyrektora Wydziału Duszpasterstwa Rodzin powołany został ks. Stanisław Mika. Współpracuje z nim pani Irena Kornelak, która zastąpiła na stanowisku instruktorki diecezjalnej panią Teresę Olearczyk²⁰.

Duszpasterstwo pod nowym kierownictwem, odczytując znaki czasu usiłuje zmienić formę kursów przygotowujących narzeczonych do sakramentu małżeństwa. Jako alternatywę do czterotygodniowego przygotowania, opracowano i wcielono w życie, od września 1998 roku nową formę dwudniowych katechez dla narzeczonych. Cieszą się one coraz większą popularnością, zarówno ze względu na formę przekazu (warsztaty), możliwość spotkania z małżeństwem (świadectwo), jak i krótki czas trwania²¹.

Wydział Duszpasterstwa Rodzin wychodząc naprzeciw pojawiającym się potrzebom, zorganizował kolejną formę duszpasterstwa zarówno dla narzeczonych, jak i dla małżeństw. Są to prowadzone od roku 2003 w parafii św. Jana Kantego w Krakowie sesje w formie Warsztatów Komunikacji Małżeńskiej o tematyce:

- „Poznajmy się lepiej”,
- „Porozmawiajmy o naszych uczuciach”,
- „Rozwiążmy ten konflikt”,
- „Mowa ciała”²².

30 października 2004 roku kard. F. Macharski odwołał ks. S. Mikę z pełnienia funkcji dyrektora Wydział Duszpasterstwa Rodzin²³ i powierzył ją ks. Jackowi Koniecznemu.

Historia Poradni Życia Rodzinnego przy parafii św. Mikołaja w Maniowach

Historia Poradni Życia Rodzinnego w parafii św. Mikołaja w Maniowach zaczyna się od 1987 roku, gdy państwo Barbara i Piotr Sukiennikowie

²⁰ Por. WDR Komunikaty i Nominacje.

²¹ Por. K. Bogdal, Organizacja dwudniowych katechez, „Rodzina Katolicka” 1999, nr 3, s. 6-13. W Archidiecezji funkcjonuje obecnie 9 ośrodków prowadzących taką formę przygotowania do małżeństwa. Są to: Kraków – os. Widok; Kraków – Nowy Prokocim – par. Miłosierdzia Bożego; Wieliczka – par. św. Klemensa; Maniowy – par. św. Mikołaja; Sanktuarium Matki Bożej w Ludźmierzu; Niepołomice – par. Dziesięciu Tysięcy Męczenników; Kraków – Prądnik Czerwony – par. Pana Jezusa Dobrego Pasterza; Siepraw – par. św. Michała Archanioła i Radocza k/Wadowic. Od września 2002 r. prowadzone są przez nauczycieli NPR Kursy Naturalnego Planowania Rodziny, zarówno dla narzeczonych jak też małżeństw. Kursy te odbywają się w 5 ośrodkach: Dobczyce, Kraków os. Widok, Kraków Mistrzejowice, Ludźmierz i Niepołomice.

²² Por. Sprawozdanie z pracy Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitalnej za rok 2003, mps.

²³ Por. Wydział Duszpasterstwa Rodzin Komunikaty i Nominacje.

po ukończeniu Studium Teologii Rodziny przy PAT w Krakowie, podjęli służbę w poradni. W każdy drugi i czwarty piątek miesiąca pełnią dyżur, służąc pomocą potrzebującym. Do poradni zgłaszają się przede wszystkim narzeczeni.

W 2002 roku ks. Tadeusz Dybeł – proboszcz parafii, został mianowany Dekanalnym Duszpasterzem Rodzin. W nowo otwartym ośrodku rekolekcyjnym w Maniowach zorganizował, za zgodą Wydziału Duszpasterstwa Rodzin dwudniowe katechezy dla narzeczonych. Blok katechez przeznaczony dla kapłana prowadzi ks. Robert Prokopiuk, a dla małżeństwa – państwo Sukiennikowie.

Dotychczas odbyło się 55 serii spotkań, w których wzięło udział ponad 1700 osób z całej Polski.

Zakończenie

Niniejsze opracowanie stanowi jedynie zarys historii duszpasterstwa rodzin, którą szerzej ukazuje ks. abp prof. Kazimierz Majdański w książce „Ocalić prawdę o rodzinie” oraz ks. Jerzy Buxakowski w książce „Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin”. Przybliżono również niektóre mniej znane wydarzenia i osoby, które były zaangażowane w duszpasterstwo rodzin.

Potrzeba szczegółowego ukazania pracy duszpasterstwa rodzin w tzw. terenie, aby zachęcić do działania wszystkich tych, którzy tej sprawie mogą i chcą służyć w przyszłości, aby przeciwstawiać się zagrożeniom czyhającym na rodzinę we współczesnym świecie.

Piotr Sukiennik: A historical outline of the family pastoral care activity in Poland with a specific consideration given to the Cracow Archdiocese

The Church in Poland pays much attention to the matter of the family pastoral care. This attention is made manifest in a large number of the Episcopate's statements defending the family and its rights. This concern is visible in all kinds of institutions in the service of the family: family counseling centres at parishes, specialist counseling centres, Homes of a Single Mother. The Church arranges courses which prepare for marriage, aids profamily organisations and family movements, engages in the training of the personnel for family pastoral care facilities.